

В. Г. КОНОНОВИЧ

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Проведено системний аналіз законодавчої бази державного управління у сфері фізичної культури і спорту. Досліджено становлення та генезис організаційних, правових, функціональних основ діяльності органів виконавчої влади України у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: фізична культура, спорт, органи управління.

In the article the analysis of the systems of legislative base of state administration is conducted in area of shysical culture and sport. Becoming and genesis of organizational, legal, fuctional bases of activity of organs of executive power of Ukraine is investigational in industry of physical culture and sport.

Key words: physical culture, sports, controls.

Пошук шляхів підвищення ефективності державного управління фізичною культурою і спортом є завжди важливим, а в період розвитку та становлення України – особливо.

Необхідність зближення фізичної культури і спорту з іншими сферами діяльності визначається державою як один з найважливіших напрямків подальшого підйому масовості, як соціально-економічна закономірність її функціонування і розвитку.

Особливо актуальне розв'язання даної проблеми в умовах становлення ринкової економіки та її подальшого розвитку. У зв'язку з цим важлива роль приділяється регіонам та їхнім органам управління, суть роботи яких полягає в забезпеченні розвитку нових суспільних відносин, в тому числі у сфері фізичної культури і спорту.

Це підтверджується законодавчою і нормативно-правовою базою, що відображає питання розвитку фізичної культури і спорту в Україні. У таких документах, як Концепція подальшого розвитку фізичної культури і спорту; (1997 р.), Матеріали засідань Національної Ради з питань молодіжної політики при Президентові України (1997 р.), Матеріали Парламентських слухань з питань фізичної культури і спорту (1998 р.). Ситуація у сфері фізичної культури та спорту залишається складною. Найгострішою проблемою є низький рівень залучення населення (13 %) до занять фізкультурно-оздоровчої спрямованості. За цим показником Україна суттєво поступається Фінляндії, Швеції, Великобританії, Чехії, Німеччині та деяким іншим країнам. Світовий досвід засвідчує, що оптимальна рухова активність упродовж усього життя кожної людини – найефективніший засіб

профілактики захворювань та зміцнення здоров'я. За очікуваною тривалістю життя населення Україна посідає одне з останніх місць в Європі.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність усебічної підтримки сфери фізичної культури і спорту з боку держави. Такий стан речей унормований чинним законодавством. У ст. 3 Закону України “Про фізичну культуру і спорт” відзначається, що держава регулює відносини в сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Реалізація вказаної норми законодавства потребує цілеспрямованої злагодженої роботи державних інституцій, територіальних громад, виробничих структур, приватних організацій, громадських об'єднань і фахівців сфери. Насамперед це стосується категорії фахівців, які мають статус державних службовців або працюють в організаціях, які фінансуються з державного або місцевих бюджетів.

Тільки за умови оптимального поєднання дій усіх зацікавлених суб'єктів управління стане реальним забезпечення людям оптимальною руховою активністю протягом усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, упровадження традицій здорового способу життя, сприяння їй соціальному, біологічному та психічному благополуччю.

Проблемним є подальше забезпечення гідного представництва держави у світовому спортивному русі. Особливе занепокоєння викликає результативність підготовки резерву для національних збірних команд України, особливо з олімпійських видів спорту.

Усе це має бути одним з першочергових національних пріоритетів розвитку суспільства. Проте вирішення цих завдань неможливе без удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази, наукового, матеріально-технічного та медичного забезпечення, оптимізації системи управління сферою фізичної культури і спорту, а також без достатнього рівня фінансування сфери з боку державного та місцевих бюджетів.

Проблеми управління сферою фізичної культури і спорту розглянуто в роботах таких вітчизняних учених, як В. Гузар, Ю. Довгенько, М. Дутчак, В. Жуков, В. Затилкін, В. Куделко, М. Олійник, В. Платонов, Ю. Шкретій та ін. Ці питання частково розглянуті в роботах зарубіжних фахівців, таких як С. Амстронг, В. Андрефф, М. Брюн, А. Кларк, Д. Мюсслер, В. Ритнер, Ф. Шааф, Д. Хайнман та ін.

Метою статті є проаналізувати діяльності державних органів системи управління в галузі фізичного виховання і спорту.

На сьогодні в країні визначено заходи для вдосконалювання процесів розвитку фізичної культури і спорту. Так, у теоретичному аспекті обґрунтовано основні напрямки і закономірності функціонування фізичної культури і спорту в соціальній системі. У Цільовій комплексній програмі “Фізичне виховання – здоров’я нації” визначено практичні заходи для реалізації основних положень програми. Проте дослідженням встановлено, що впровадження засобів фізичної культури і спорту в спосіб життя людей мусить бути кращим. Ідея розвитку фізичної культури і спорту ще не знайшла адекватного відгуку в суспільній свідомості як проблема загальнодержавного значення.

У зв’язку з цим необхідно підсилити діяльність суб’єктів управління фізичною культурою і спортом за рахунок інтенсифікації процесів управління, що дозволяє забезпечити більш ефективне функціонування галузі в нових умовах.

Ще наприкінці 80-х рр. ХХ ст. інтенсивно розвивалася матеріально-технічна і спортивна база загальноосвітніх і дитячо-юнацьких спортивних шкіл, контролювалося їх забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням згідно з нормативними вимогами, будувалися спортивні майданчики за місцем проживання та в місцях масового відпочинку і оздоровлення дітей, а перед науковцями поставало завдання – науково обґрунтувати інтенсифікацію навчально-виховного процесу. Тож, враховуючи практичний досвід розвинутих країн світу, перед українським суспільством стоїть завдання створити оптимальні умови для сукупного поєднання всіх чинників різних складових фізичного, психічного, духовного й соціального здоров’я, що призведе до соціального, біологічного та психічного благополуччя населення. Саме в цьому напрямку незамінною є роль фізичної культури і спорту. Для позитивного ефекту їх впровадження у повсякденний побут необхідно визначити державну стратегію формування здорового способу життя, для чого слід здійснювати постійний соціальний моніторинг і маркетинг, тобто включити спеціальні дослідження, на підставі яких визначити специфічні потреби населення. Однією з головних умов позитивного вирішення цих проблем є формування і реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту, лобювання її на рівні органів місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, промислових і фінансових структур, засобів масової інформації.

Аналіз рівня охоплення населення масовим спортом у світі засвідчує, що українці в декілька разів поступаються за цим показником провідним країнам. В Україні до регулярних занять фізичною культурою і спортом залучено лише приблизно 13 % населення, в той час як у розвинутих європейських країнах цей показник дорівнює від 21 до 50 % . Лише кожен п’ятдесятий мешканець України бере участь у спортивних змаганнях. Гіподинамія характерна для більшості людей працездатного та похилого віку (відповідно, 92 – 94 % та 96 – 97 %). Лише кожна десята дитина 6 – 18 років займається в системі дитячо-юнацьких спортивних закладів [2].

В Україні практично відсутня система пропаганди фізичного виховання та спорту. Аналіз вітчизняних засобів масової інформації показує, що більшість з

них часто віддають перевагу інформаціям про “розкручених” зарубіжних зірок та змагання, залишаючи на другому плані досягнення вітчизняних спортсменів.

Значний досвід такої співпраці існує в розвинутих країнах. Так, спортивне законодавство ряду країн (Великобританія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція) має визначення спортивної федерації, як громадської організації яка утворюється з метою популяризації відповідного виду спорту або їх об’єднання. Воно також визначає спрямування діяльності федерацій, серед яких організація спортивних та інших заходів серед своїх членів, розробка програми розвитку певного виду спорту, взаємодія федерації з міжнародними організаціями тощо. Значна частина коштів з держбюджету йде на фінансування спортивних федерацій. Невеликі за своїми розмірами федерації в рішенні своїх фінансових проблем можуть розраховувати тільки на державну допомогу. Відносини між урядом і певною спортивною федерацією ґрунтуються на підставі укладеної угоди, згідно з якою федерація бере на себе зобов’язання по виконанню конкретних цільових програм у визначений термін. Саме під ці програми і виділяється фінансування. Надалі може здійснюватись корегування розміру фінансової допомоги або підтримки залежно від того, наскільки успішно виконується ця програма.

При розгляді бюджетів федерацій ураховуються такі критерії, як популярність виду спорту, чисельність федерації, її специфіка і рівень спортивних досягнень на світовій арені. Природно, що в привілейованому відношенні знаходяться олімпійські види спорту, і насамперед ті, де атлети займають високі місця, а також футбол.

Аналіз фінансової діяльності багатьох національних спортивних організацій у розвинутих країнах показує, що здебільшого кошти з держбюджетів складають від 60 і більш відсотків, а власне зароблені кошти – від 40 % і менш. Як правило, федерації з видів спорту одержують велику частину коштів від міністерств спорту (у тих країнах, де вони є) та інших національних спортивних організацій [3].

В Україні сьогодні відсутній реєстр громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Проте їх можна розділити на певні групи:

- загальнонаціональні спортивні об’єднання;
- фізкультурно-спортивні товариства;
- фізкультурно-спортивні громадські об’єднання (федерації, асоціації, спілки тощо) з певного виду спорту або групи видів спорту;
- фізкультурно-спортивні об’єднання соціальних груп населення;
- спортивні клуби різної організаційно-правової форми;
- колективи фізичної культури [1].

На сьогодні існує чітке протиріччя між завданнями, які визначаються державою у сфері фізичної культури та спорту, задекларованими правами громадян на заняття фізичною культурою, оздоровленням свого організму та спортом, з одного боку, та умовами діяльності, а особливо фінансовими джерелами діяльності, спортивними товариствами та клубами – з іншого.

Для вирішення цієї проблеми необхідно регламентувати діяльність громадських фізкультурно-спортивних об’єднань як платників податків, в яких одним з основних

завдань, окрім постійного підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, ще й стоїть завдання економічного і соціального прогресу суспільства. Це означає отримання фінансових коштів унаслідок своєї діяльності, надання послуг, консультацій, оздоровлення тощо; податки на такий вид діяльності мають бути мінімальними або відсутніми взагалі протягом певного часу, що дасть можливість гідно оплачувати працівникам об'єднання їхню працю, покликану на виконання важливих соціальних завдань, розвивати матеріальну базу об'єднань, використовувати в своїй діяльності як новітні досягнення в наукових розробках, так і сучасні тренажери та інші засоби спортивного тестування та медичного контролю.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного аналізу організаційно-правових засад державного управління розвитку фізичної культури і спорту, можна зробити такі висновки:

– існує потреба чіткого визначення й розмежування стратегічних завдань державних і громадських організацій у розвитку фізичної культури й спорту;

– низькі темпи зростання фінансових потоків із позабюджетних джерел і невелика їх питома вага в загальній структурі свідчать про необхідність нормативно-правового врегулювання економічних засад щодо утворення сприятливого інвестиційного клімату в галузі як на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і держави в цілому.

Стає очевидно, що система управління сферою фізичної культури і спорту в Україні потребує серйозних змін, які останнім часом активно обговорюються в колі фахівців, на різноманітних нарадах. Окремих робіт, присвячених цій проблематиці, мало. Однак існує велика проблема у взаємовідносинах між управліннями, комітетами з питань фізичної культури і спорту та громадськими фізкультурними органами.

У даному контексті подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на розв'язання інших проблем організації державного управління галуззю фізичної культури й спорту.

Література:

1. *Гладун. З.* Поняття і зміст державного управління: Адміністративно-правовий аналіз / З. Гладун. – Львів : Львівський філіал УАДУ, 1996. – 20 с.

2. *Леонова А. О.* Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України : навч.-метод. посіб. / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук. – К. : ДПА України, 2007. – 390 с.

3. *Кухтій А. О.* Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття : автореф. дис. ... к.фіз.вих. : спец. 24.00.02 / А. О. Кухтій. – Львів, 2002. – 20 с.

4. *Ошина О. В.* Образовательная система подготовки студентов вузов к здоровому образу жизни : дисс. ... к.пед.н. : спец. 13.00.01 / О. В. Ошина. – СПб., 2006. – 209 с.

Надійшла до редколегії 08.04.2013 р.